

Arkiv - den skjulte ressursen?

Odda, 21-22.mars 2007

Arr.: Norsk Vassdrags-og Industristadmuseum/ABM i partnerskap

Alle innleggene er lagt ut på http://abm.pantarei.no/old_events/innlegg-arkivkonferanse/

Åpning

Kort presentasjon av Norsk Vassdrags-og Industristadmuseum:

- opprettet 1989 som Odda Industristadmuseum
- 2007: 14 faste stillinger, 20 årsverk
- bygningene er restaurert for ca.47 mill. kr.
- fokus på vannkraft og prosessindustri
- omfattende kulturprogram (konserter, teater m.m.)
- kurs-og konferansesenter
- vitensenter for barn

NVIM har stått i spissen for prosjektet "ABM i partnerskap" 2004-2007 - samarbeid med andre ABM-institusjoner i Sunnhordaland. Tema: Vann. Fokus på arkiv, som sto svakest både når det gjaldt bevaring og formidling.

Arkiv som samfunnsmessig ressurs og kilde for identitet og selvforståing *Gudmund Valderhaug. Hordaland fylkesarkiv*

Sitat fra jugoslavisk flyktning: *"Det finnes to slags flyktninger, de med og de uten fotoalbum"*
Nevnte attentatet i Via Rosella under 2.verdenskrig som eksempel på "det falske minnet" - tendensiøse avisartikler er blitt tillagt større betydning enn autentisk arkivmateriale, førte til en negativ oppfatning av den kommunistiske motstandsbevegelsens rolle

Arkivets samfunnsfunksjoner

- innsyn og demokratisk kontroll
- rettssikkerhet
- kunnskap om fortida

Eksempel: Elias Larsen Kants livshistorie, dokumentert i forbindelse med fattigsak i Ullensvang, men inneholder også viktige opplysninger om Sørsamenes historie, og om mentalitet og verdisyn (blant annet store geografiske forskjeller mellom Røros-området og Sørvestlandet når det gjelder synet på Sørsamene). Dokumentasjon av rasisme/fordommer kan også ha relevans for dagens flerkulturelle samfunn.

Viktig å kombinere opplysninger fra arkivdokumenter og registre (folketellinger, kirkebøker etc.)

Arkiver kan brukes som læringsressurs både i skolen og i "livslang læring"

Kriterium for effektiv læring: gir et ønske om å lære mer

Utvikling fra undervisning (overføring av kunnskap til dem som mangler kunnskap) til læring (ansvar for egen læring) - kompetansemål er blitt viktigere enn kunnskapsmål. Kildebruk og kildekritikk er viktig kompetanse som kan utvikles gjennom arbeid med arkiver.

Debatt om arkivformidling de seinere har dreid seg for mye om definisjoner av formidling kontra tradisjonelle oppgaver. Det vesentlige er å stille spørsmål om hvordan arkivene best mulig kan bidra til læring.

Eksempler på arkivpedagogikk (læringsressurser):

- cases av typen Elias Larsen Kant
- "Stedsans" - presentere kilder som definerer hva et "sted" er
- Emnefokus - eks.: Vann

NB. Alltid viktig at slike prosjekter utvikler kildekritikk og evnen til å sette enkeltopplysninger inn i en kontekst.

Læringsaspektet er et godt argument for økte bevilgninger.

Spørsmål om bruk av personkilder og personvern: juridisk er dette uproblematisk så lenge en følger reglene om tilgjengelighet (generelt 60 år), men det er viktig å bruke skjønn. Dette må ses i sammenheng med spørsmålet om å sette kildene inn i en kontekst (f.eks. se uttalelser om "fattigpakk/samepakk" som uttrykk for fordommer istedenfor egenskaper hos dem som omtales.

KOMMENTAR: Skole-og nærmiljøprosjekter bør ideelt sett også innebære en opplæring i kildebruk/kildekritikk.

Skjulte skattar fram i ljuset - døme på kva som finst i arkiva *Eirik Øgaard, prosjektleder for "ABM i partnerskap"*

En gjennomgang av prosjektsamlingene finnes på internett.

Eksempel på interessante dokumenter er de som gjelder konsesjonslovgivning og hjemfallsrett - aktuelt politisk tema.

Reaksjoner fra skolene:

- mye spennende i arkivene
- vanskeligere å finne fram enn på et bibliotek - viktig med assistanse

Viste seg å være vanskelig å få midler til en tilrettelegging av sentrale privatarkiv som AS Kinsarvik - dette ble avhengig av frivillig innsats

Litteraturtips: Historia på riktig

KOMMENTAR: Vanskelig balansegang mellom passiv tilrettelegging av kilder og aktiv "formidling" - skal arkivene bidra med å sette kildene inn i en kontekst, eller skal dette overlates til elevene - viktig med progresjon!

Digitalisering og tilgjengeleggjering av arkiv sett frå statsarkivet i Bergen *Yngve Nedrebø, Statsarkivet i Bergen (redaktør for Brukerforum)*

Digitalisering startet 1974, utviklet gradvis til "Digitalarkivet"

I starten var det svært kontroversielt å bruke ressurser på digitalisering

Materialet fra Statsarkivet i Bergen ble lagt ut på internett da dette kom i 1993 - ca. 1 mill. søk første år

Digitalarkivet etablert 1998

2007: 150 mill. søk

Formålet har vært økt tilgjengelighet og bevaring av originaler - ingen ambisjoner om å drive arkivpedagogikk

Skanning av kirkebøker skal gjennomføres innen 1/7 2007, deretter prioriteres tinglysninger (2007-2009)

I Digitalarkivet finnes også: Debattforum og Brukerforum + Digitale bøker

Framover vil kvalitetssikring bli stadig viktigere - mange brukere mangler kunnskaper om gotisk skrift og om kontekst (gjelder også advokater) - blir stadig viktigere med et forum som kan besvare spørsmål

Skanner i dag ca. 5000 sider pr. døgn, i løpet av 50 år vil en greie digitalisere ca. 3% av det samlede materialet ved Riks-og Statsarkivene - prioriterer det materialet som er mest etterspurt.

Oppsummering

Eirik Øgaard, prosjektleder for "ABM i partnerskap"

Spørsmålet om personvern er viktig.

Digitalisering innebærer et utvalg - viktig å gjøre brukerne av det digitaliserte materialet oppmerksom på at det finnes mye mer...

Biletspelet Industrieventyret

Presentasjon av framveksten av det moderne Odda i tekst og bilder

Dag 2

Arkivpedagogik - utveckling och erfarenhet i Sverige

Eva-Marie Sahlén, Landsarkivet i Östersund

Har oppsummert erfaringer med arkivpedagogikk i boka "*Historia på riktigt*".

NCK - Nordisk Center for Kulturarvspedagogik i Östersund er et samarbeid mellom Landsarkivet og museet, som er nærmeste nabo, samt lokale kunst- og kulturinstitusjoner.

Retter seg både mot skole og livslang læring, men tyngdepunkt på det uformelle - opplevelse og innlevelse er felles mål for alle

Arbeider med:

- innsamling og evaluering av prosjekter,
- fungerer som nav i et nettverk for alle som arbeider med feltet
- driver utviklings- og forskningsprosjekter
- møteplass, kompetanseheving gjennom å arrangere kurs og seminarer

Startet som et prosjekt, med 3,3 mill. fordelt på 3 år, 2 ansatte (informatør og forskningsassistent), styrings- og referansegruppe

Får ny hjemmeside 1.juni i år

Har arrangert en årlig konferanse, årlig kurs, rollespillet "Flyktning for en dag" m.m.

Arbeid med arkiv og skole:

Avslører historien dokument for dokument, nærmer seg sannheten fra ulike sider, etter prinsippet "fra det lille til det store"

Har laget et hefte med forslag til elevoppgaver, med henvisning til kilder

Har med en arkiv-veske ut til skolene med aviser, dokumenter, foto, lærerveiledning, penner etc. om et bestemt tema Eksempel: Jemtland på 1800-tallet

CD og DVD med kilder

Eksempel på andre svenske nettsteder: stockholmskallan.se og minnen.sundsvall.se

Vanskelig å lage digitale løsninger som er gode nok til at det fanger elevenes interesse, kan være bedre å bruke papir

STEPS, samarbeid mellom ulike kulturinstitusjoner (teater, musikk, kunstmuseer m.m.) om et tema

Problemet med prosjekter er at det blir lite kontinuitet, har nå fått en fast arkivpedagog som arrangerer "historieverksted" for barn og voksne:

Arkivleksjoner for voksne - introduksjon: Hva finnes i arkivet? (arbeider med tema)

Skattejakt for barn

Kurs for lærere

Då och nu - boopptegnelse fra arkiv (skifte), elevene lager en tilsvarende opptegnelse over sine eiendeler i dag

Arkivpedagogikk og arkiv/skule-samarbeid i Noreg - døme på prosjekt og tiltak *Eirik Øgard, prosjektleder for "ABM i partnerskap"*

Skjermkontaktprosjektene, blant annet:

Lokalhistorie fra Austervoll (<http://lokalhistorie.austevoll.kommune.no/index.html>)

Heimbygda, Ål (<http://www.heimbygda.no/>)

Arkiv og skole (ABMs paraplyprosjekt), prosjektpresentasjon på [ABMs nettsider](#)

Prosjekter hos Riksarkivet, Oslo byarkiv, Fylkesarkivet for Vestfold, Statsarkivet i Stavanger og IKA Rogaland.

Nye prosjekter: Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek, IKA Kongsberg, Opplandsarkivet, Aust-Agder Kulturhistoriske Senter, Bergen byarkiv, Statsarkivet i Trondheim

Bergen byarkiv fortalte litt om sitt prosjekt:

Bruker arkiv som inspirasjon for å dikte historier. Prosjektet skal evalueres, men er for ressurskrevende til å bli et fast tilbud. Vanskelig å finne interesserte skoler og lærere, er spent på skolens evaluering.

Aust-Agder: Eydehavnportalen

Oslo byarkiv: Fokus på innvandringshistorie

IKA Rogaland: Amerikafeber

Riksarkivet: Kildenett

Mål og metodar for arkivformidlinga *Verkstad ved Gudmund Valderhaug*

Hva er formidling? Kan omfatte flere ting:

1. Hva et arkiv inneholder, lære å finne fram
2. Formidling av kilder, økt tilgjengelighet
3. Fortelle historier, sette arkivmaterialet inn i en kontekst
4. Arbeide med arkiv, lære å bruke arkiv, opplæring i kildekritikk

Det er ikke arkivenes oppgave å formidle historie, men det er heller ikke forbudt - kunnskap om arkiv kan bare formidles gjennom å fortelle historier

Lærer i videregående skole: viktig å bygge opp en etterspørsel i skolen, lærere trenger kunnskap om arkivet, problemet er å få frigjort tid, må forankres i lærernes fagplaner

Lærer i ungdomsskolen: vanskelig å drive kildekritikk blant ungdomsskoleelever

Må skille mellom prosjektarbeid og temaoppgave:

Prosjektarbeid: overlates til elevene å velge problemstilling
Temaoppgave. Problem definert på forhånd

Til hvem skal en drive arkivformidling?

Skole, lokalhistorikere, studenter, forskere (alle)

Tradisjonelle brukere er forskere, slektsgranskere, folk som er i eiendomstvist eller som saksøker det offentlige, for eksempel i forbindelse med manglende skolegang

Tradisjonelt ingen markedsføring til nye grupper

Formidling via internett er viktig, alle har ikke mulighet til å besøke arkivet

Mulig å følge saksgangen i en kommunal sak via nettet

Yrkesfag glemmes ofte når det gjelder arkivformidling, selv om dette er den største gruppen

Hvordan kan formidlingen skje?

Sahlin: Helt nødvendig med permanente ressurser, arkivpedagog kritisk faktor

Andre forutsetninger er interesserte lærere og lett tilgjengelige kilder

Viktig med et samarbeid arkiv-skole for å få midler,

Planlegging viktig, elevene kan ikke vente å få svar samme dag – dette kan gi negativt

førsteintrykk Valdehaug: Videreføring etter prosjektet er en utfordring, ofte en mangel ved søknader til ABM

Bibliotekene kan være en viktig samarbeidspartner, har tradisjon på formidling

Ønske om kurs for lærere om arkiv/arkivkunnskap, slik en har i Sverige

Formidling ved Norsk Vassdrags- og Industristadmuseum

Vitensenterpedagogikk med et sideblikk til arkiva

Stein Haugen, prosjekt Odda Vitensenter

Vitensenteret har som mål at ungene skal være forskere, ingeniører og operatører – et hovedmål er å skape undring

8 regionale vitensentre i Norge

Odda ønsker å kombinere vitensenter med tradisjonell museumsformidling (Jærmuseet er et forbilde)

Har oppleggene ”Vasskraft det kvite kolet” og ”Industritettstedet etter 1900”

Elevene tegner og bygger kraftanlegg (Tyso III), går tur i fjellet og ser det virkelige anlegget, bruker hammer og feisel, samt foredrag.

Brukerarkivmateriale fra Oda smelteverk i undervisningen

Kontrafaktisk historie: Hva hadde skjedd hvis ikke sentral teknologi var funnet opp

Laboratorium med eksperimenter

Odda bygges opp som et ”prosessindustriens vitensenter”

ABM-samarbeid som ressurs for skule og samfunn, røynsler frå prosjektet ABM i partnerskap

Eirik Øgard, prosjektleder for "ABM i partnerskap"

11 ABM-institusjoner deltar, samtlige kommuner i Hardanger er representert

Finansiert av ABM-utvikling og Hordaland fylke

Krav: Samarbeidet må gi bedre resultater, både samlet og for hver enkelt, enn det hadde vært uten et samarbeid

Tema: Vann - et tverrfaglig tema, mye ulik dokumentasjon

Paradoks: når en gjør kilder tilgjengelig på tvers av institusjoner, innebærer det at en bryter proviniensen, (tas ut av konteksten), krever trening å sette den tilbake i sin opprinnelige kontekst

Mål:

- metode-og organisasjonsutvikling
- tilgjengelighet i felles nettløsning og database

Konklusjoner:

Arkivene trenger skoler og museers pedagogiske kompetanse

Skolene trenger arkivarenes kompetanse

Har gitt resultat i form av styrket faglighet, økt kontakt - samlingene er blitt mer synlige

Partnerskap et alternativ til sammenslåing og samlokalisering

Har ført til økt aktivitet i institusjonene

Lærer av hverandre (f.eks kan arkiv og museum lære av fjernlånsordningen ved bibliotekene)

Viktig at synergieffektene ikke fører til budsjettkutt

KOMMENTARER/IDEER:

Legge ut "Her bor jeg" på nettet

Tilsvarende opplegg for slekt?

Kombinere arkivarbeid med "ryddeprosjekter"?

Bør samarbeide med IKA og SAKo – resultater av IKAs prosjekt

Eget kulturminneseminar om skole (kulturarvpedagogikk)

Bent Ek, 24/3-07